
OUTOKUMMUN KAIVOSMUSEO

Kokoelmapoliittinen ohjelma

2016 - 2019

Päivitetty 4.1.2019

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	3
2. OUTOKUMMUN KAIVOSMUSEON KOKOELMATEHTÄVÄ.....	5
3. KOKOELMIEN NYKYTILA.....	7
3.1. Objektityypit ja kokoelmien määrä sekä kartunnan seuranta	7
3.2. Varastotilat	10
3.3. Kokoelmien hoito, dokumentointi ja inventointi	11
3.4. Kokoelmien esilläolo.....	12
3.5. Saavutettavuus ja käyttö	13
4. KOKOELMIIN LIITTÄMINEN.....	14
4.1. Päätös kokoelmiin ottamisesta	14
4.2. Kokoelmiin liittäminen käytännössä: numerointi, luettelointi, varastointi	16
5. POISTOT KOKOELMISTA.....	16

1. JOHDANTO

Kokoelmat ovat museotoiminnan perusta. Kokoelmat antavat tietoa ihmisen, yhteiskunnan ja luonnon kehittymisestä. Kokoelmien kartuttamisessa ja kokoelmahallinnassa on tärkeää toimia suunnitelmallisesti, jotta suuresta tarjolla olevasta objektimäärästä saadaan talletettua edustava otos. Museo ei voi tallentaa kaikkea. On myös varmistettava, että tallennettu materiaali säilytetään ja sitä käytetään, esimerkiksi näyttelytoiminnassa, asianmukaisesti. Tämän vuoksi laaditaan kokoelmapoliittisia ohjelmia, jotka sisältävät kuvaukset museon kokoelmaprosesseista. Kokoelmapoliittisessa ohjelmassa määritellään museon tallennustehtävä, annetaan ohjeita tallennukseen, kokoelmien hallintaan ja hoitoon sekä kokoelmien saavutettavuuteen ja käyttöön. Sen lisäksi, että kokoelmapoliittisia ohjelmia tarvitaan museotyön tueksi ja esimerkiksi uusien työntekijöiden perehdyttämisessä, ne viestivät museosta myös ulospäin: ne kertovat museon toiminnasta ja toiminnan periaatteista.

Museotoiminnan pohjana on Suomen lainsäädäntö. *Museolain* (719/1992) mukaan museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museoiden tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville. **Laki siis edellyttää museoilta kokoelmien ylläpitoa.** *Museoasetus* (1192/2005) taas edellyttää, että museolla on toimintasuunnitelma, jossa kerrotaan kuinka tutkimus ja konservointi sekä kokoelmien esittäminen, tallennus, kartuttaminen ja säilyttäminen on museossa järjestetty.

Suomen lakien lisäksi merkittävä museoalaa säätelevä tekijä ovat Kansainvälinen museoneuvoston (ICOM) *Museotyön eettiset säännöt*, jotka ovat vakiintuneet museotyön kansainvälisiksi yleisiksi säännöiksi. ICOM määrittelee eettisissä säännöissään vähimmäistason, joka ohjaa museoiden toimintaa ja museoammattilaisia. ICOM:n mukaan museoilla on velvollisuus hankkia, säilyttää ja edistää kokoelmiaan suojatakseen luonnonperintöä sekä kulttuurista ja tieteellistä perintöä. Niiden kokoelmat muodostavat merkittävän julkisen perinnön, jolla on erityisasema lain edessä ja jota kansainvälinen lainsäädäntö suojaa.

Outokummun kaivosmuseo on kaivannaisteollisuuden erikoismuseo. Kaivosmuseo on perustettu vuonna 1982 ja se toimi 31.8.2009 saakka Outokummun kaivosmuseon säätiön ylläpitämänä.

Outokummun kaivosmuseon säätiö lakkautettiin 1.9.2009. Syyskuun 2009 alusta lähtien Kaivosmuseo on ollut Outokummun kaupungin ylläpitämä museo. Kaupungin organisaatiossa Kaivosmuseo on osa kaupunginhallituksen alaista hallinto- ja lupapalvelut -tulosyksikköä. Kaivosmuseossa työskentelee kaksi vakituista museoammattillista työntekijää, museonjohtaja ja museoamanuessi, jotka vastaavat museon toiminnasta, näyttelyistä, kokoelmista sekä tapahtumista. Museo työllistää myös osa-aikaisia kesätyöntekijöitä, jotka ovat yleensä museoaineiden opiskelijoita.

Outokummun kaivosmuseon kokoelmapoliittinen ohjelma laadittiin ensimmäisen kerran syksyllä 2015. Sen laatijana toimi museoamanuessi yhteistyössä museonjohtajan kanssa. Laatimisprosessissa pohjana oli Museoviraston julkaisema *Kokoelmapoliitiikan muistilista museoille* (2013). Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain toimintakertomuksessa ja se päivitetään neljän vuoden välein, tarvittaessa useamminkin. Ensimmäinen voimassaolokausi on 1.1.2016 – 31.12.2019. Outokummun Kaivosmuseo on mukana myös Pohjois-Karjalan museoiden maakunnallisessa kokoelmapoliittisessa ohjelmassa, yhdessä kaikkien maakunnan ammatillisesti hoidettujen museoiden kanssa. Mukana ovat Pohjois-Karjalan museo, Ilomantsin museosäätiö, Nurmeksen museo sekä Pielisen museo Lieksasta. Kaivosmuseon oma ohjelma on yhdenmukainen kyseisen yhteisen ohjelman kanssa.

Tämä ohjelma on kokoelmapoliitiikan yleisöversio ja se on julkaistu myös www.vanhakaivos.com sivustolla. Ohjelmasta on myös museon sisäiseen käyttöön tarkoitettu versio, joka sisältää yksityiskohtaisempia tietoja. Yleisöversiosta puuttuvat muun muassa esinevarastojen sijaintitiedot sekä näyttelytilojen turvajärjestelmien tiedot.

2. OUTOKUMMUN KAIVOSMUSEON KOKOELMATEHTÄVÄ

Museot tallentavat objekteja sekä nykyaikaa että tulevaisuutta varten. Hyvin hoidetut kokoelmat mahdollistavat kulttuurihistoriallisen tiedon siirtymisen tuleville sukupolville. Myös nykyisillä sukupolvilla, jotka toiminnan rahoittavat, tulee olla mahdollisuus hyötyä museoiden kokoelmista esimerkiksi näyttely- tai julkaisutoiminnan kautta. Koska suuresta objektimäärästä on valittava edustava otos tallennettavaksi, museoiden on rajattava kokoelmatehtävänsä. Kaivosmuseon kokoelmatehtävää määrittävät ja rajaavat Suomen lainsäädäntö, ICOM:n museotyön eettiset ohjeet, Outokummun kaupunginhallituksen vahvistamat Kaivosmuseon toimintasääntö ja Kaivosmuseon kehittämisstrategia, yhteistyö Tytyrin kaivosmuseon kanssa sekä TAKO yhteistyöhön liittyvä tallennussopimus Kaivosmuseon ja Museoviraston kesken.

Kaivosmuseon toimintasäännössä on selkeästi määritelty museon toiminta-alue, joka määrittää kokoelmatehtävää: *”Outokummun kaivosmuseon toiminta-alue ja aihepiiri on Outokummussa ja sen lähialueilla toiminut ja toimiva kaivannaiskulttuuri sekä Outokummun historia. Kaivannaiskulttuurin osalta maantieteellisenä alueena on koko Suomi.”* Kaivosmuseon tehtäviin on toimintasäännössä kirjattu kokoelmiin liittyen kaivannaiskulttuuriin liittyvän aineiston tallentaminen ja kartuttaminen koko Suomen alueelta sekä kokoelmien asianmukainen hoito.

Outokummun kaivosmuseo on mukana valtakunnallisessa TAKO – yhteistyössä, jossa on tarkoitus organisoida museoiden kokoelmayhteistyötä toimivammaksi ja karsia päällekkäistä tallentamista. Kaivosmuseon valtakunnalliseksi tallennusvastuualueeksi on määritelty kaivostyöläiset sekä kaivostoiminta metallimineraalien osalta. Jo ennen TAKO-hanketta Outokummun kaivosmuseo ja Tytyrin kaivosmuseo sopivat tallennustyönjaosta niin, että Tytyrin kaivosmuseo vastaa kaivostoiminnasta ennen vuotta 1910 sekä kivimineraleista, ja Outokummun vastuualueena on malmimineraleihin liittyvä kaivostoiminta Suomessa 1910-luvulta nykyaikaan. Elinkeinoelämän keskusarkisto Mikkelissä säilyttää suurta osaa Outokumpu Oy:n arkistokokoelmasta. Ratkaisuun on päädytty, koska ELKA:lla on suuremmat resurssit kokoelman järjestämiseen ja säilyttämiseen. ELKA:n kokoelmat ovat myös hyvin saavutettavissa.

Outokummun kaivoseumun kokoelmat ovat pääasiassa muodostuneet Outokumpu Oy:n lahjoittamasta aineistosta. Tallennustehtävän laajentuessa koskemaan koko Suomen kaivoshistoriaa ja nykypäivää, valtaosa kokoelmaan nykyään liitettävästä nykyajan kaivostoimintaan liittyvästä materiaalista on muuta kuin Outokumpu Oy:n aineistoa. Tämä suuntaus jatkuu myös tulevaisuudessa. Historiallisen materiaalin osalta kokoelmissa pääosa kartunnasta tulee edelleen Outokummusta ja liittyy Outokumpu Oy:n toimintaan.

Tulevaisuudessa Outokummun kaivoseumun kokoelmatehtävän hoidossa tavoitteena on entistä aktiivisempi kartunta. Tämä tarkoittaa museon lähtökohdista tapahtuvaa suunnitelmallista kokoelmien kartuttamista. Lahjoituksia otetaan edelleen vastaan, mutta seulontaan ennen kokoelmiin liittämistä kiinnitetään erityistä huomiota. Kokoelmat eivät voi jatkossa karttua passiivisesti ja kasvaa hallitsemattomasti. Suunnittelematon kerääminen syö resursseja ja lopputulos edustaa huonosti todellista maailmaa, koska tallentaminen on tällöin sattumanvaraista. Hallitsematon kokoelmien kasvu vie myös suhteettoman suuren osan kokoelmatyöhön käytössä olevista resursseista. Kaivoseumolla ei ole budjetin rajoissa mahdollisuutta laajentaa varastotiloja, jotka ovat nykyisille kokoelmille riittävät, mutta eivät ilman aktiivista kokoelmapolitiikkaa mahdollista kokoelmien kasvattamista tulevaisuudessa.

Esimerkkinä aktiivisesta kartunnasta on osana TAKO-hanketta toteutettu nykydokumentointihanke Kylylahden kaivoksella sekä Luikonlahden rikastamolla vuonna 2012. Dokumentointihankkeen seurauksena Kaivoseumoo toteutti Outokummun Vanhan Kaivoksen rikastamoon pysyvän *Malmin matka* -näyttelyn. Vuonna 2014 avattu pysyvä näyttely *Maan alla*, kuvaa suomalaista kaivostoimintaa 2000-luvulla. Näyttelyä varten museon kokoelmiin liitettiin valokuvia ja esineitä nykyajan kaivostoiminnasta. Tulevaisuudessa nykydokumentointia tullaan jatkamaan. Kaivoseumoo on luonut yhteydet useisiin nykyisiin kaivannaisalan toimijoihin, mikä helpottaa myös nykydokumentoinnin tekemistä.

Outokummun kaivoseumun kokoelmatehtävän keskeinen näkökulma on alueellisen tasa-arvon toteuttaminen valtakunnallisen tallennusvastuun hengessä. Tavoitteena on, että kokoelmatehtävän toteuttamisessa huomioidaan tasapuolisesti Suomen eri osia. Kokoelmatehtävän hoitamisesta vastaavat museonjohtaja ja museoamanuenssi. Erillistä kokoelmahenkilökuntaa ei ole, vaan työtä

tehdään muiden töiden ohessa. Kokoelmatyötä varten on pyritty saamaan lisäresursseja esimerkiksi ohjaamalla tilapäisten työntekijöiden työpanos pääasiallisesti kokoelmatyöhön.

3. KOKOELMIEN NYKYTILA

3.1. Objektityypit ja kokoelmien määrä sekä kartunnan seuranta

Kaivosmuseon kokoelmat koostuvat esinekokoelmasta, valokuvakokoelmasta, kirja- ja arkistokokoelmista, kartta- ja piirustuskokoelmista, filmikokoelmasta, äänitekokoelmasta, Jokipohjan museon kokoelmasta sekä lehtileikekokoelmasta. Lisäksi Kaivosmuseolla on käyttö- ja opetuskokoelma.

Kokoelmien hallinnassa pyrkimyksenä on, että objektien tiedot tallennetaan digitaalisessa muodossa. Outokummun kaivosmuseon kokoelmanhallintajärjestelmänä on WebMusketti. Aiemmin museon kokoelmahallinnassa käytettiin Antikvaria-ohjelmaa. WebMusketti on Museoviraston laatima kokoelmienhallintaohjelma, joka mahdollistaa erityyppisten museoesineiden ja kuva-aineistojen tietojen tallennuksen standardien mukaisesti. Tallennuksen lisäksi WebMusketti mahdollistaa haut tietokantoihin, mikä on tärkeää museotyössä, tutkimuksessa sekä asiakkaiden kannalta. Kaivosmuseossa asiakkailta ei ole itsenäisesti mahdollisuutta hakea tietokannasta, vaan haku tietokantaan tehdään yhdessä museon henkilökunnan kanssa. Palvelimien ylläpidosta vastaa Istekki Oy, jolla on myös vastuu varmuuskopioinnista.

Kaivosmuseon esinekokoelma sisältää kaivostyöhön, rikastamiseen sekä malminetsintään liittyvää esineistöä 1900-luvun alusta nykypäivään. Lisäksi museon kokoelmissa on kaivosyhdyskuntaan liittyviä esineitä. Pääosa esineistä on Outokumpu Oy:n lahjoittamia ja ne liittyvät Outokummun kaivosten toimintaan sekä kaivosyhdyskunnan elämään. Lisäksi Suomen Malmi Oy:n lahjoittamat malminetsinnän välineet muodostavat merkittävän osan kokoelmasta. 2000-luvun esineistö on kerätty lähinnä näyttelyiden tarpeisiin ja siinä on edustettuna kaivosalan toimijoita eri puolilta Suomea ja eri yrityksistä. Esinekokoelmaan on kirjattu 3052 päänumeroa, mutta esinekokoelman

kokonaismäärän arvioidaan olevan noin 6000 objektiä. Webmuskettiin näistä on viety 2324 esineen tiedot (noin 39 % kokoelmasta). Esineiden arvoluokitusta ei ole tällä hetkellä käytössä. Tulevaisuudessa kokoelmapoliittiseen ohjelmaan kirjataan arvoluokitus esinekokoelmalle.

Valokuvakokoelma (vedokset, diat ja negatiivit) käsittää 2443 päänumeroa. Yksi päänumero voi kuitenkin kattaa suurenkin kuvalahjoitus- tai hankintamäärän. Arvioitu valokuvavedosten, negatiivien ja diakuvien määrä museossa on noin 30 000 kpl, joista digitoitu ja WebMuskettiin on viety 10 315 kpl (noin 34 %). Kuva-aineisto muodostuu pääasiallisesti kaivostyöhön, rikastamiseen, malminetsintään sekä kaivosyhdyskuntaan liittyvistä valokuvista. Lisäksi Kaivosmuseo sai vuonna 2017 lahjoituksena Foto Ikosen valokuvakokoelman, joka käsittää arviolta 10 000 valokuvaa ja negatiivia. Nämä eivät vielä ole osa Kaivosmuseon valokuvakokoelmaa eikä niitä ole digitoitu tai viety WebMuskettiin.

Tällä hetkellä kaikki uudet kuvalahjoitukset digitoidaan ja kirjataan WebMuskettiin, mutta aiemmin vastaanotettujen valokuvien digitointi on edennyt hitaasti resurssien puuttuessa. Kaikista valokuvista tehdään digitaaliset kopiot ja tallennetaan digitaaliseen valokuva-arkistoon. Digitaalisen valokuva-arkiston sisältävä ulkoinen kovalevy säilytetään Kaivosmuseon arkistossa. Kovalevystä otetaan varmuuskopio kaksi kertaa vuodessa ja varmuuskopio säilytetään Outokummun kaupunginarkistossa.

Kaivosmuseon kuvallisesta materiaalista noin 80 % kuuluu käyttösopimusten piiriin. Merkittävin sopimus on tehty vuonna 2004 Outokumpu Oyj:n kanssa, joka on museon toiminnan aikana lahjoittanut suuren osan Kaivosmuseon kokoelmien kuvallisesta aineistosta (valokuvia, piirustuksia ja filmiaineistoa). Käyttösopimuksilla kuvien käyttöoikeudet siirtyvät täysmääräisesti tai ehdollisina museolle. Nykyisissä lahjoituksissa pääsääntönä on, että käyttöoikeudet siirtyvät täysmääräisinä museolle. Rajauksia sisältäviä lahjoituksia otetaan vastaan vain erityistapauksissa.

Kirja- ja arkistomateriaalikokoelma käsittää kirjoja, lehtiä sekä muuta kirjallista arkistomateriaalia. Pääosa kokoelmasta on kaivosteollisuuteen liittyvää ammattikirjallisuutta, tutkimuksia ja niiden materiaaleja sekä historiateoksia. Kokoelman 3817 objektista Webmusketista löytyy tällä hetkellä 397 luettelointitiedot (noin 10 %). Viime vuosina arkistomateriaalia on otettu vastaan lähinnä muutamien yksityisarkistojen muodossa. Pääsääntö on, että yritykset ohjataan ottamaan yhteyttä

Elinkeinoelämän keskusarkistoon ja yksityisarkistot talletetaan Kansallisarkistoon. Kaivosmuseo ei vastaanota käytössä olevia arkistoja, ainoastaan historiallisia kaivannaisteollisuuteen liittyviä arkistoja otetaan vastaan tapauskohtaisesti.

Kartta- ja piirustuskokoelman päänumero diaariossa on 6307, joista WebMusketiin on viety 5195 luettelointitiedot (noin 82 %). Merkittävän osan kokoelmasta muodostavat Outokumpu Oy:n lahjoittamat rakennuspiirustukset, joista vanhimmat ajoittuvat Outokummun kaivosyhdyskunnan alkuaikoihin, vuoteen 1912. Rakennuspiirustukset ovat olleet kysytyjä tutkimuskohteita esimerkiksi kiinteistönomistajien parissa. Toisen merkittävän osan tästä kokoelmasta muodostavat kaivoskartat, -leikkaukset- ja projektiot. Filmikokoelmaan kuuluu 390 objektia. Kokoelman luettelointitietoja ei ole viety WebMusketiin.

Opetuskokoelma käsittää noin 150 kpl muun muassa entisiä kaivosmiesten varusteita kuten haalareita, kypäriä, saappaita ja vöitä. WebMusketista kokoelmasta löytyvät kahdeksan objektin luettelointitiedot (5 %). Opetuskokoelma on poikkeuksellinen museokokoelma, koska sen sisältävät esineet eivät ole varsinaisesti museolain suojaamia museoesineitä, vaan tarkoitus on, että esineitä voidaan käyttää vapaammin opetustarkoituksessa. Esineitä voidaan esimerkiksi viedä museon ulkopuolelle tutustumista varten.

Perinnearkisto käsittää litteroituja haastatteluja ja muistelmia noin 450 kpl. Haastattelut käsittelevät kaivostyötä koko Suomen alueella sekä kaivosyhdyskunnan elämää pääasiassa Outokummussa. Näitä ei ole viety WebMusketiin. Nykyisin haastattelut tallennetaan suoraan digitaalisessa muodossa. Kaikki haastattelut litteroidaan.

Lehtileikekokoelma käsittää Kaivosmuseon järjestelmällisesti keräämää aineistoa seuraavista aiheista:

- Kaivosmuseon toiminta
- nykyinen suomalainen kaivostoiminta, malminetsintä ja alan tutkimustoiminta
- kaivoshistoria
- kaivosperinne ja muu outokumpulainen perinnetieto
- outokumpulainen rakennusperinne

- Vanhan Kaivoksen alueen matkailuun liittyvät asiat

Tällä hetkellä lehtileikekokoelma karttuu systemaattisesti ainoastaan paikallislehti Outokummun Seudun artikkeleiden osalta. Lehtileikekokoelmaa ei ole digitoitu, vaan originaaleja säilytetään museon arkistossa. Kaivosmuseon kokoelmassa on myös Outokumpu Oy:n Malminetsinnän omasta toiminnastaan keräämä laaja lehtileikekansio.

Kaivosmuseon hallinnoimissa tiloissa on museon omien kokoelmien lisäksi osa Outokummun kaupungin omistamasta Jokipohjan museon kokoelmasta, jonka objektimäärä on 893 esinettä. Tästä määrästä esineitä on kateissa 256 kappaletta ja säilyneet esineet ovat osin huonossa kunnossa. Kaivosmuseon hallussa kokoelmasta on 262 esinettä, joista Webmuskettiin on viety 206 esineen tiedot.

Kartuntaa seurataan vuosittain museonjohtajan toimesta vuosikertomuksen yhteydessä. Tavoitteita kartunnalle ei tällä hetkellä ole.

3.2. Varastotilat

Museolain mukaan ammatillisesti hoidetun museon valtiosuuden saamisen edellytyksenä on, että museon kokoelmien hoitoon ja säilytykseen tarkoitettut tilat ovat tarkoituksenmukaisia. Kaivosmuseolla on käytössä useita varastotiloja sekä arkisto. Kuten suurimmassa osassa Suomen museoita, varastotiloja ei ole alun perin suunniteltu museon varastotiloiksi, mikä asettaa haasteita säilytysolosuhteille.

Kaivosmuseolla on neljä lämmintä varastotilaa esineille sekä yksi lämmin välivarasto, jossa säilytetään numeroimattomia esineitä ja asiakirja-aineistoa. Lämmittämättömiä varastotiloja on kaksi. Lämmittämättömät tilat eivät ole kaikilta osin sopivia museon varastotiloiksi esimerkiksi säilytyskalusteiden puuttumisen vuoksi.

3.3. Kokoelmien hoito, dokumentointi ja inventointi

Museo-objektien kohdalla pyritään pääsääntöisesti vallitsevan kunnan säilyttämiseen ennaltaehkäisevän konservoinnin avulla. Outokummun kaivosmuseossa ennaltaehkäisevä konservointi on amanuenssin ja museonjohtajan vastuulla. He myös ohjaavat museon tilapäisiä työntekijöitä ennaltaehkäisevään konservointiin liittyvissä asioissa. Pyrkimyksenä on taata objekteille säilymisen takaavat säilytysolosuhteet, joissa ne eivät joudu alttiiksi vaurioittaville ulkoisille tekijöille. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa lika, ilman epäpuhtaudet, kosteus- ja lämpötilavaihtelut, voimakas valo, uv-säteily, tuhoeläimet tai ilkiivalta. Kaivosmuseossa on ennaltaehkäisevän konservoinnin vuoksi esimerkiksi esinekokoelmia siirretty niille paremmin sopiviin varastotiloihin. Arkistotilat ovat toimivat ja niissä säilytetään valokuva-, filmi- ja arkistomateriaali. Ennaltaehkäisevässä konservoinnissa suurin ongelma on säilytystilojen riittämättömyys erityisesti esineiden osalta.

Objektien kuntoa arvioidaan sekä ennen kokoelmaan liittämistä että jo kokoelmaan liitettyjen esineiden osalta. Joitakin huonokuntoisia tai vaarallisia objekteja on poistettu kokoelmista. Kaivosmuseolla ei ole omaa konservaattoria, vaan tarvittaessa konsultoidaan Pohjois-Karjalan museon konservaattoria. Käytännössä resurssit konservointiyöhön ovat tällä hetkellä hyvin vähäiset, mikä korostaa entisestään ennaltaehkäisevään konservoinnin merkitystä.

Kokoelmien dokumentointi tapahtuu pääasiassa siinä vaiheessa, kun objekti liitetään osaksi kokoelmia. Tässä on onnistuttu hyvin erityisesti valokuvien osalta. Inventointeja on tehty varastojen muuttojen yhteydessä esinekokoelman osalta. Näyttelyt dokumentoidaan valokuvaamalla, lisäksi näyttelyaineistot tallennetaan Kaivosmuseon arkistoon. Objektien sijaintitiedot on merkitty WebMuskettiin ja niitä päivitetään tarvittaessa. Tulevaisuudessa pyritään panostamaan entistä enemmän siihen, että dokumentointi tehdään WebMuskettiin kaikista kokoelmaan liitetystä esineistä. Dokumentoinnista on laadittu yksityiskohtaiset ohjeet museon sisäiseen käyttöön.

3.4. Kokoelmien esilläolo

Kokoelmien keräämisen, tallettamisen ja hoitamisen ohella yksi museon perustehtävistä on kokoelmien esittäminen. Museossa vieraileville asiakkaille museotyöstä näkyvin osa on yleensä näyttelytoiminta. Näyttelytoiminta on täysin riippuvaista kokoelmatyön laadusta: Ilman hyvin kerättyjä ja hoidettuja kokoelmia näyttelyiden olemassaolo on mahdotonta.

Kokoelmien esilläolossa on otettava huomioon museo-objektien mahdollisimman vähäinen rasitus. Näyttelytilassa olosuhteita, esimerkiksi lämpötilan ja valon määrää sekä ilmankosteutta säädetään mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi näyttelysuunnittelussa otetaan huomioon asiakkaat, niin että esimerkiksi ryhmät sopivat kulkemaan tilassa esineiden vaarantumatta. Myös turvallisuuteen liittyvät asiat, kuten sammutusjärjestelmät ja murtosuojaus sekä valvonta ovat osa museo-objektien näyttelyturvallisuutta.

Outokummun kaivosmuseo toimii vanhoissa kaivosrakennuksissa. Lisäksi osa näyttelytiloista sijaitsee maanalaisissa kaivostunneleissa, jotka on louhittu näyttelytoimintaa varten, mutta joissa ei ole mahdollista saada aikaiseksi säädeltyjä näyttelyolosuhteita autenttisuuden kärsimättä sekä taloudellisista seikoista johtuen. Kaivosmuseon esineet joutuvatkin usein poikkeuksellisen rasituksen kohteeksi näyttelykäytössä, minkä vuoksi osaan näyttelytiloja ei voida sijoittaa esineitä ilman perusteellista harkintaa.

Parhaiten museon näyttelytiloista näyttelykäyttöön sopivat museon perusnäyttelytilat. Vaikka rakennus onkin rakennettu vuonna 1927, sen peruskorjaus vuosina 2009–2011 teki rakennuksesta erinomaisen näyttelykäyttöön. Näyttelytilassa on pystytty huomioimaan esineiden esillepanossa erilaiset vitriiniratkaisut ja asiakkaiden kulkuväylät on mitoitettu riittäviksi. Muissa museon näyttelytiloissa vastaavia ei ole pystytty resurssisyistä toteuttamaan.

Museonjohtaja ja museoamanuenssi vastaavat näyttelyihin siirrettävien esineiden sijoittamisesta näyttelytiloihin. Päätökset tehdään aina museo-objektien, ei näyttelyiden ehdoilla. Jos esine sijoitetaan näyttelyyn, se siirretään asianmukaisesti ja WebMuskettiin kirjataan kohtaan *Toimenpide* toimenpiteen tyyppiä *siirto näyttelyyn* sekä *näyttely*. Lisäksi samassa kohdassa

muutetaan sijaintiedoksi uusi sijainti. Kun objekti palaa varastoon kirjataan se kohtaan *siirto varastoon*.

3.5. Saavutettavuus ja käyttö

Museolain mukaan museon kokoelmien on oltava käyttäjien tavoitettavissa. Myös ICOM:n museotyön eettisten sääntöjen mukaan museon ja sen kokoelmien on oltava kaikkien kansalaisten saavutettavissa kohtuulliseksi katsottavina aikoina ja säännöllisesti. Kaivosmuseon kokoelmat ovat avoimesti tutkijoiden sekä muiden aiheesta kiinnostuneiden käytettävissä ja saavutettavissa. Arkisto ja kirjasto ovat avoinna ympäri vuoden ja kokoelmanhallintaohjelman avulla asiakkaat voivat perehtyä museon eri kokoelmiin henkilökunnan opastuksella.

Valokuva-, piirustus- ja karttakokoelman objekteista teetetään kopiota asiakkaille ja alkuperäinen arkistoaineisto on saavutettavissa. Verkossa Kaivosmuseon kokoelmista on vain esimerkkejä, mutta kopioita toimitetaan myös digitaalisena. Kaivosmuseon kokoelmien hyödyntämiseen liittyvistä seikoista löytyy lisätietoja museon Internet-sivuilla <https://www.vanhakaivos.com/kaivosmuseo/kokoelmat/valokuvakokoelmat>. Samalta sivulta löytyy myös hinnasto. Tulevaisuudessa hinnasto laajennetaan kattamaan myös arkisto- ja esinelainat.

Esinekokoelmien saavutettavuutta rajoittavat varastotilojen sijainti sekä esineturvallisuuden vaatimukset. Poikkeustapauksissa esinekokoelmaan objekteihin pääsee perehtymään tutkimustarkoituksessa museon vakituisen henkilökunnan opastuksella.

Outokummun kaivosmuseon kokoelmien pääasiallinen käyttäjä on museo itse. Museon omassa työssä kokoelmia käytetään niin tutkimuksen, asiakaspalvelun, kokoelmienhoidon kuin näyttelyidenkin tiimoilta. Kokoelmien parissa tehtävä työ on jokapäiväistä museon perustehtävien hoitoa.

Outokummun kaivosmuseon kokoelmat ovat myös muiden muistiorganisaatioiden käytettävissä. Tämä toteutuu pääasiassa lainojen ja tutkimusmahdollisuuden kautta. Esinekokoelmasta tehdään

lainoja muiden museoiden ja esimerkiksi kirjastojen näyttelyitä varten. Esinelainat tehdään ensisijaisesti opetuskokoelmasta. Jos lainaaja on muu kuin ammatillisesti hoidettu museo, päätös lainasta tehdään erityistä harkintaa käyttäen, ja lainaaja perehdytetään museoesineiden käsittelyn erityispiirteisiin. Esineitä ei yleensä lainata rekvisiittakäyttöön. Ainoastaan opetuskokoelman esineitä on mahdollisuus lainata em. käyttöön tapauskohtaisesti.

Lainauspäätöksen voi tehdä museonjohtaja tai museoamanuessi. Lainasopimus kirjoitetaan kahtena kappaleena, joista toinen talletetaan Kaivosmuseolle. Lainasta tehdään merkintä esineen tietoihin WebMuskettiin kohtaan *toimenpide*. Mahdolliset kuljetuskustannukset ja vakuutukset maksaa aina lainan vastaanottaja. Valokuvien originaaleja ei lainata museon ulkopuolelle. Valokuvista lainataan digitaalisia kopioita voimassa olevan hinnaston mukaisesti. Valokuvasta merkitään WebMuskettiin tieto, jos se on esillä näyttelyssä tai julkaisussa.

4. KOKOELMIIN LIITTÄMINEN

4.1. Päätös kokoelmiin ottamisesta

Kaivosmuseon kokoelmat karttuvat pääasiassa lahjoitusten myötä. Poikkeustapauksissa kartuntaa voi tulla myös ostojen kautta. Tällöin museonjohtaja päättää asiasta. Lahjoitetuksi tarjotun objektin liittämistä museokokoelmaan päättää museonjohtaja tai museoamanuessi. Kokoelman kartuttamisessa keskitytään Outokummun kaivosmuseolle määritettyyn valtakunnalliseen tallennustehtävään. Myös paikallishistoriallisesti merkittäviä objekteja otetaan kokoelmiin harkinnan mukaan. Jokainen uusi kokoelmaan otettava objekti valitaan tarkoin. Kokoelmiin liittämistä pohdittaessa otetaan huomioon seuraavat tekijät:

- Sopiiko objekti museon tallennustehtävään, kokoelmapolitiikkaan ja kokoelmiin?
- Onko kokoelmissa jo vastaava objekti? Onko tarjottava esine kunnoltaan sama jo kokoelmissa olevan esineen kanssa?
- Objektin merkitys
- Objektin museaalinen arvo

- Proveniensi- ja kontekstitiedot
- Objektin kunto
- Kustannukset esimerkiksi kuljetuksesta tai konservoinnista
- Riskit muulle kokoelmalle sekä terveydelle ja turvallisuudelle

Pääsääntönä on, että kokoelmaan ei oteta objekteja, jotka:

1. eivät kuulu Kaivoseon tallennusvastuuseen
2. joista puuttuvat kontekstitiedot
3. ovat huonokuntoisia
4. ovat vastaavia jo entuudestaan kokoelmissa olevien objektien kanssa

Tapauskohtaisesti objekti voidaan ottaa kokoelmaan edellä mainituista tekijöistä huolimatta. Terveydelle ja turvallisuudelle vaarallisia objekteja ei koskaan oteta osaksi kokoelmia.

Jos objektin ei arvioinnin jälkeen katsota sopivan Kaivoseon kokoelmiin, vaan kuuluvan jonkin toisen ammatillisen museon tallennusalueeseen, ohjataan asiakas ottamaan yhteyttä ko. museoon. Jos objekti otetaan osaksi Kaivoseon kokoelmaa, siitä tehdään lahjoitussopimus kahtena kappaleena ja toinen kappale talletetaan museon arkistoon.

Lahjoitussopimuksessa lahjoittajaa informoidaan EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaisesti rekisteritietojen tallentamisesta museo-objektin yhteyteen kokoelmahallintaohjelma WebMuskettiin sekä tietojen mahdollisesta käytöstä museotyössä.

Lahjoitussopimus käydään suullisesti läpi lahjoittajan kanssa ja molemmat osapuolet (Kaivoseo ja lahjoittaja) hyväksyvät asiakirjan allekirjoituksellaan.

4.2. Kokoelmiin liittäminen käytännössä: numerointi, luettelointi, varastointi

Kaikki kokoelmiin tulevat objektit merkitään aineistotyypeittäin diaariin. Tämän jälkeen objektit pyritään numeroimaan välittömästi. Numeroimattomat objektit voidaan puhdistamisen jälkeen sijoittaa väliaikaisesti Kaivosmuseon välivarastoon, mutta tällöin on huolehdittava siitä, että objektin kontekstiedot säilyvät sen yhteydessä.

Numeroinnin jälkeen objektit kuvataan tai niistä tehdään digitaalinen kopio, minkä jälkeen tiedot ja kuva siirretään WebMusketti -ohjelmaan. Lopuksi objekti suojataan sopivilla materiaaleilla ja sijoitetaan joko arkistoon, varastoon tai näyttelyyn. Sijainti kirjataan WebMuskettiin. Kaivosmuseossa on laadittu yksityiskohtaiset ohjeet kokoelmiin liitettävien objektien numeroinnista, luetteloinnista sekä varastoinnista. Museonjohtajan ja museoamanuenssin vastuulla on perehdyttää tilapäiset ja uudet työntekijät museo-objektien asianmukaiseen käsittelyyn ja tallentamiseen sekä valvoa objektien sijoittaminen museon tiloihin.

Kokoelmiin pyritään ottamaan ainoastaan museo-objekteja, joilla on kontekstiedot. Nämä tiedot kirjataan sekä lahjoitusasiakirjaan että WebMuskettiin. Lisäksi Kaivosmuseo kerää tietoja objekteista haastatteluilla (yksilö- ja ryhmähaastattelut), kirjallisuuden avulla ja tekemällä tutkimusta. Tällä tavoin saadut täydentävät kontekstiedot kirjataan WebMuskettiin.

5. POISTOT KOKOELMISTA

Museo-objektien on perinteisesti ajateltu säilyvän museoiden kokoelmassa niiden koko elinkaaren ajan. Viime vuosina tässä ajattelussa on tapahtunut muutos suomalaisissa museoissa. Taustalla on pyrkimys entistä laadukkaampiin, turvallisempiin sekä sisällöltään edustavampiin ja parempikuntoisiin kokoelmiin. Outokummun kaivosmuseossa, kuten muissakaan suomalaisissa museoissa, poistoja ei koskaan tehdä yksinomaan taloudellisista syistä, mutta niukkojen resurssien aikana kalliiden varastotilojen määrä jatkuva kasvattaminen ei ole järkevää eikä edes mahdollista. Kaivosmuseon poistoprosessin pohjana on Museoliiton julkaisema teos: *Kokoelmapoistojen hyvät*

käytännöt. Emilia Västi & Minna Sarantola-Weiss (toim.). Suomen museoliiton julkaisuja 65. Suomen museoliitto 2015.

Poistoprosessissa tärkeintä on avoimuus, jotta luottamus museon toimintaan ei vaarannu. ICOM:n eettisten sääntöjen mukaisesti: *"--museolla tulee olla vahvistetut ohjeet, joissa määritellään sallitut keinot poistaa esine pysyvästi kokoelmista lahjoittamalla, siirtämällä, vaihtamalla, myymällä, palauttamalla tai tuhoamalla."* Kaivosmuseossa poistoprosessi etenee seuraavasti:

1. Kun uusi lahjoitus otetaan vastaan museoon, lahjoitussopimuksessa on merkintä siitä, että museolla on oikeus poistaa lahjoitus kokoelmista. Lahjoittajalle selvitetään myös suullisesti mitä tämä tarkoittaa ja kuinka mahdollinen poistoprosessi etenee.
2. Esityksen kokoelmapoistosta voi tehdä joko museonjohtaja tai museoamanuenssi. Poistosta päättää museonjohtaja Museoliiton julkaisemien kokoelmapoistojen arviointikriteerien perusteella.
3. Museonjohtaja tekee poistosta aina poistopöytäkirjan, johon kirjataan perustelut poistolle. Pöytäkirja talletetaan pysyvästi museon arkistoon.
4. Poistosta tehdään merkintä pääkirjaan sekä WebMuskettiin.
5. Objektista poistetaan museon numerointi.

Poistopäätöksen jälkeen entinen museo-objekti:

1. Harkitaan siirrettäväksi opetuskokoelmaan museon sisällä.
2. Tarjotaan palautettavaksi alkuperäiselle lahjoittajalle, jos lahjoittajan tiedot ovat selvillä.
3. Tarjotaan toiseen ammatillisesti hoidettuun museoon. Museo-objektia tarjotaan ensisijaisesti toiseen ammatilliseen museoon, jos poiston syynä ovat tallennusvastuualueisiin liittyvät kysymykset.
4. Tarjotaan muihin museoihin tai muistiorganisaatioihin.
5. Siirretään rekvisiitaksi.
6. Myydään. Myynnistä saatavat tulot käytetään ICOM:n museoeettisten sääntöjen mukaisesti Kaivosmuseon kokoelmatyöhön.
7. Tuhotaan ja kierrätetään.

Jos esineen poiston syynä on esineen vaarallisuus, se tuhotaan aina poistopäätöksen jälkeen.